

ALISHER NAVOIYNING "SADDI ISKANDARIY" DOSTONINING BADIY XUSUSIYATLARI

Tohirova Farizaxon Rustamjon qizi

Annonatsiya: *ushbu maqolada Alisher Navoiyning "Saddi Iskandariya" asarining kuzatuvlari keltirilgan. Uning mafkuraviy va badiiy xususiyatlari ochib beriladi.*

Kalit so'zlar: *jasorat, adolat, Qirollik, san'at, Aleksandr devori*

Agar biz jahon adabiyoti tarixiga murojaat qilsak, badiiy adabiyot har doim odamlar va jamiyat hayotidagi buyuk o'zgarishlar va evolyutsiyaning aks-sadosi bo'lganligini va insonning ma'naviy va axloqiy rivojlanishi o'sishning eng samarali vositasi bo'lganligini ko'ramiz.

Hazrat Alisher Navoiy obrazi va uning adabiy merosi buning yaqqol dalilidir. Buyuk mutafakkir, ijodkor va davlat arbobi sifatida u ham mukammallikning ramzi hisoblanadi. Ushbu hurmatli rassom shaxsiy hayotida insonning etukligi, benuqson axloqi va yuksak ma'naviyatini to'liq namoyish etdi. U o'z ijodi bilan shoir kimligini, qodir Tangri oldida, Vatan va millat oldida qanday mas'uliyat bo'lishi kerakligini isbotladi. Shuning uchun bu buyuk mutafakkirning asarlarini o'qish har qachongidan ham muhimroqdir.

Navoiy siymosi va uning asarlari hayotdagi muammolar va qiyinchiliklarni, ayniqsa yoshlar ongidagi "ma'naviy bo'shliqni" to'ldirishda katta ahamiyatga ega. Navoiy haqida Abdulla Oripov shunday yozadi::

"Hindlarning bunday odati bor: yiliga bir marta ular muqaddas Gang daryosida tahorat olib, poklanadilar. Xalqlarning ma'naviy olamlarida ham o'z Ganglari bor. Alisher Navoiy biz uchun shunday barakadir" [Oripov, 2001].

Tabiiyki, ijodkorlar buyuk shoir va mutafakkir Hazrat Alisher Navoiy obrazini tasvirlashga katta mas'uliyat bilan qarashdi. Ushbu buyuk inson obrazini badiiy talqin qilishda ular axloqiy va axloqiy mezonlarga asoslangan ma'lum adabiy va estetik ishlanmalardan foydalanganlar. Ushbu mezonlarga muvofiq Alisher Navoiy quyidagi fazilatlarga ega:

1. Adabiy va estetik ideal ramz.
2. Mukammal belgi.
3. Badiiy ijodda mukammallik.
4. Benazir Alloma.

Alisher Navoiy tomonidan qisqa muddat ichida yozilgan qaror, uning "Xamsa" dostoni g'oya-badiiy jihatdan eng yaxshi yozilgan asar.

G'arbdagi fathlari uchun nom qolgan, lekin Sharqda adolati bilan mashhur bo'lgan Aleksandr kim? Nima uchun uning ta'rifi G'arb va Sharqda mashhur edi? Ye.E. Bertelsning "Navoiy Jomiy "kitobi, xususan," Roman ob Aleksandre i ego glavnye versii na Vostoke " asarining bobi bizga yetarli ma'lumot beradi [Bertels, 1965: 286]. Sharq haqidagi ma'lumotlarning aksariyati Aleksandr haqida nima qiz ekanligini tasdiqladi.

Eposning birinchi bobi quyidagi nasriy nom bilan boshlanadi: "ul Rasuli amin natikim, muborak Al-qab Sayyid ul-mursalin va'z-xabar bilan, ul shafe ul-muzannibin vasfikim, Humoyun atributida "va mo arsalnoka illa Rahmatan lil-alam" deb yozilgan., aleyxi afzalus Salavat va akmalut tahiyyot. Zihi-farishtalar oilasining etakchisi, sizning boshingizdagi hasad mavzusi.

Aytmang, anbiyo aholisini chaqiring.

Barcha ijod sizga tegishli.

Navoiy Rasululloh payg'ambarlar xalqining etakchisi, uning boshida sarxaylik marvaridi (etakchilik, yo'l-yo'riq), nafaqat payg'ambarlarning etakchisi, balki butun yaratilishning sababi, etakchi ekanligini tan oladi. Rasulullohga bo'lgan muhabbat turli shakllarda namoyon bo'ladi. Oyatda lab bo'yog'idan mohirona foydalanish yuqori darajadagi mahoratni ta'minladi.

Quyidagi oyatlarda muallif talme (Muso, Dovud, Iso) san'ati orqali boshqa payg'ambarlarga yuborilgan ilohiy kitoblardan Muhammad (sollallohu alayhi va sallam) haqida guvohlik beradi.:

Tavrot haqiqatdir,

Bu mo " jiza ekanligi sizga aniq. Dovudning roli "Zabur" bo'lganligi sababli, sizning mo " jizangiz endi namoyon bo'ladi. "Injil" Isoga oshkor bo'ldi, u haqiqatan ham sizning yuzingizga qoyil qoldi.

Muso Tavrotni Payg'ambarga ochganida, bu vahiydagi mo " jizalar siz uchun allaqachon aniq edi. Sizning mo " jizangiz Zaburda ham ochilgan, Dovudning kitobi, unga tinchlik. Payg'ambar Isoga yuborilgan "Injil" da Sizning barcha fazilatlaringiz haqiqatga muvofiq tasvirlangan. Sizga rahmat, Islom ilohiyotining birinchi shakli "kalam" tartibni topdi va uning har bir so'zi mo " jizaviy ishchiga aylandi. Osmondan qancha kitob yuborilgan bo'lsa ham, ularning barchasida siz haqingizda ma'lumotlar mavjud. Ismlari oyatlarda tilga olingan payg'ambarlar va u yuborgan kitoblar haqidagi g'oyalar manbai, albatta, Qur'ondir.

Navoiy she'rning so'nggi misrasini quyidagi oyatga havola bilan yakunlaydi:

Nega charxu anjum sanga jilvagoh

Yoshligingizda taxt o'lgan yoki yo'qolgan.

Jabroil, askar, Rikobingda vafot etdi.

Buni mirajning kechasi tasdiqlaydi.

Osmondagi yulduzlar siz uchun. Hatto Arsh ham mirajga ko'tarilganingizda kamtarlik qiladi. Jabroil otning jilovini ushlab, sizga xizmat qiladi. Miraja kechasi bu g'oyaning tasdig'idir. Muhammad payg'ambar (sollallohu alayhi vasallam) - oxirzamonning payg'ambari, ummatini o'zining shafaoatchisi deb biladigan olijanob odam. Xudo Muhammadni (unga tinchlik va Allohning marhamati) har jihatdan etuk qilib, tashqi va ichki jihatdan mukammal qildi. Shuning uchun hech bir payg'ambarga berilmagan Miraj Allohning buyuk elchisiga berildi. Ahmed Yassavi " hech kim yaxshi maqomga ega emas..."

Rassomning Mirajnatdagi Payg'ambarning buyukligi, yuksak sharafi va yuksak mavqeini tasvirlashi "birinchi navbatda shoirning vazifasi va jamiyatning vazifasi, ikkinchidan, avvalgilariga munosib javob berish uchun sinov maydonchasi"edi. Oxir-oqibat, Navoiy va boshqa so'fiylar yoki so'fiy shoirlari payg'ambarning Mirajasida "so'fiylikka yaqin va so'fiylarning ma'naviy uruji (yuksalish), tariqat maqomiga erishish va Xudoning huzuriga yaqinlashish g'oyasini qo'llab-quvvatlovchi narsa" yozgan. ular ko'rishadi." Shuning uchun Miraj mavzusi adabiyotga kirib, uning asosiy mavzularidan biriga aylandi.

Eposning ikkinchi misrasi quyidagi nasriy nom bilan boshlanadi: "ul Xumayi Miraj maydonida baland parvozning tezkor zolimiga o'xshaydi, uning yuragi kurtaklari mozogal-basaru va mo tag'o maydonida quvonadi va uning qoshlari Goba kavsaini. AV-adno. E'tiboringiz uchun tashakkur."

Ushbu nasriy sarlavhada Navoiy avvalgi dostonlarda aytib o'tilgan Miraj bilan bog'liq muhim jihatlarga e'tibor qaratadi. Ulardan birinchisi "Mozag'al-basaru va mo tag'o" (uzoqqa qaramang va ruxsat etilgan chegaralarni kesib o'tmang) va bu Allohning elchisi Mirajdagi Xudoning hukmidan tashqarida bo'lmaganligi, balki faqat Alloh nomi bilan harakat qilganligi bilan bog'liq. Ikkinchisi - "Koba kawsaini AV adno" (ikki kamonning kattaligi) va u Allohning elchisi Miraj taxtga o'tirganida haq va Allohning elchisi juda yaqin bo'lganiga bag'ishlangan. Najm surasining 17 va 9-oyatlari shoirning ushbu masalalar bo'yicha guvohidir.

Alisher Navoiygacha Iskandar tarixi yaxshi o'rganilgan. U haqida tarixiy va badiiy asarlar yaratilgan. Ularning qarama-qarshi va ayni paytda o'xshash manbalari bor edi, bu Aleksandrning jahon tarixida katta axamiyatga ega ekanligini ko'rsatadi. Iskandar mavzusi Alisher Navoiyga o'z fikrlarini erkin bayon etish uchun keng imkoniyat yaratdi. Alisher Navoiy Iskandar timsolida

o'z davri muammolarini hal qilishga harakat qiladi. Chunonchi Aleksandr kabi podshox o'z davrining ro'yxati va ijtimoiy hayoti uchun zarur edi. U Aleksandr va Aristotel o'rtasidagi suhbat misolida mamlakat shohiga ifoda eta olmagan fikrlarini bildirdi. Farhod o'zi uchun ideal qahramon bo'lgani kabi, Iskandar ham Navoiy idealining maqsadi sifatida gavdalanadi.

Yordamchi A. Qayumov "Iskandar ideal odam yoki qahramon emas, u ham ideal hukmdor emas" degan xulosaga kelsa xam [Qayumov, 2008: 276], bizning fikrimiz, Aleksandrning adolatlii shoh maqomiga ega bo'lishi kerak.

"Hayrat ul-Abror" dostonida Iskandar haqida hikoya bor. Ushbu tadbirda uning shox, hokim va payg'ambar ekanligi qayd etilgan. Aytishlaricha, uning tabiati donolik bilan sozlanganman.

"Saddi Iskandariy" ning bir joyida:

"Kayu shox nechukkim Aleksandr edi,

Hakim-u valiy-u payg'ambar edi" [Navoiy, 1991: 452], -desa xam, Navoiy o'ziniki valiy va payg'ambar fazilatlariga e'tiroz bildirgan. Bertels Navoiyning xatidan kelib chiqqan holda keladi: "Agar Navoiy uni paygambar deb ta'riflagan edi, u Husayn Boyqaroga yo'q edi, chunki u Xudo tanlagan shaxsga aylangan edi. Bu Husayn Boyqaro haqida ba'zi shubhalarni keltirib chiqarishi mumkin."

"Saddi Iskandariy" xam o'z vaqtida Temuriylar shohlari uchun maxsus qo'llanma bo'lgan. Iskandarning onasiga yozgan maktubi va yaqinlariga qilgan ishi bu dunyoning abadiylikni tasdiqladi. Dostonning asosiy g'oyasi adolat masalasi. Agar insonda adolat to'yi bo'lmasa, boshqa fazilatlar ham bo'lmaydi. Navoiy Iskandar misolida do'stlik adolatini namoyon etadi. Iskandar ham Farhod singari o'ziniki mamlakatni boshqarishni bilgan, kengashdan maslahat olgan, otasi boshqaruvi, Adolat tufayli Navoiy bilan ish boshlagan adolatni mezon qilib olgan, bu esa kamolotga erishishda muhim asos bo'lib xizmat qiladi.

Chunki inson qalbi adolat tufayli muvozanatli. Shu munosabat bilan Iskandarga ikkita bosh suyagi ko'targan darveshning tanbehi o'rinli. Natijada, Aleksandr "shohlik abadiy emas, uning oxiri hech narsadan boshqa narsa emas." Uning Aristotelining so'zlariga ko'ra, "sayohat qilish mashaqqatli ish ekan, nega donolik ahli bunga yo'l qo'yadi? Keyinchalik Navoiyning "Lison-ut-tayr" dostoni uning savoliga munosib javob bo'ldi. Dostonda yozilgan barcha fikrlar hayot va o'lim falsafasi atrofida birlashtirilgan.

Navoiy "Xamsa" dagi deyarli barcha personajlar o'limga duch keladi. Vaholanki, ularning barchasida Navoiy aytmoqchi bo'lgan falsafa dunyo ozodligi va yashash maqsadida sayohat qilish istagidir. Tutqanoq, chunki bu safar, birinchi navbatda, u o'zini anglashga qaratilgan. U o'zini kashf etgan

boshqasini tushunishi mumkin. Inson o'zini anglash orqali mukammallikka erishadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Chori Ibrohim. Tasavvuf lug'ati. / Fikrlash. 1998. 4-son, 91-bet.
2. Bertels Y. E. Aleksandr do Navoiy she'ri. Navoiy I Jomiy. - M.: Izdatelstvo "Nauka", 1965. p. 286.
3. Kayumov A. Ishlaydi. 1-jild, 2-kitob, p. 276.
4. Navoiy Alisher. Saddi Iskandar. - T.: G'afur G'ulom nashriyot-matbaa birlashmasi,

